ایران در پی جلب حمایت داخلی برای توافق هسته‌ای احتمالی

به قلم عمر کرمی (/fa/experts/mr-krmy-0)

۲۹ اوت ۲۰۲۲

همچنین دست‌یافتنی به
(English (/policy-analysis/iran-garnering-internal-support-potential-nuclear-deal /
العربیة (/ar/policy-analysis/ayran-thshd-aldm-aldakhly-lltwsl-aly-atfaq-nwwy-mhtml)

درباره نویسنده

عمر کرمی (/fa/experts/mr-krmy-0)

عمر کرمی مدیر ضداطلاعات در شرکت امنیت سایبری سیکس‌گیل (Sixgill) در اسرائیل است. او پیش از این پژوهشگر مهمان در انستیتو واشنگتن بوده است و نیز مدیریت کارهای پژوهشی و تحلیلی نیروهای دفاعی اسراییل در حوزه خاورمیانه را بر عهده داشته است.

تحلیل کوتاه

هرچند هنوز معلوم نیست که رهبر ایران سازش‌های ضروری را بپذیرد، مقامات رژیم با آماده‌سازی کشور برای هر دو حالت، در حال ایجاد فضای حداکثری برای مانور هستند، با این فرض که شرایط اقتصادی آن‌ها را وادار به پذیرش نمی‌کند.

از سال گذشته که رئیس‌جمهور رئیسی کار خود را آغاز کرد، ایران به تدریج در حال سلب اولویت از اهمیت بازگشت به توافق هسته‌ای (برجام) بوده است، ولی طی هفته گذشته اظهارات مقامات ایرانی در این باره به طور شاخصی به اشکال مختلف دچار چرخش شده است. در بحبوحه گزارش‌ها از رسیدن به «پیش‌نویس نهایی» از سوی مقامات اروپایی و نزدیک شدن مذاکره‌کنندگان به نقطه تلاقی دیگری در گفتگوهای هسته‌ای، به نظر می‌رسد رژیم در حال آماده‌سازی کادرهای خود و عموم مردم برای پذیرشِ سازشی است که ممکن است به لحاظ سیاسی یا اقتصادی، چه همین حالا چه در آینده، ضرورت پیدا کند.

فعالیت‌های اخیر حاکی از روش آشنای اجماع‌سازی است

به نظر می‌رسد مقامات ایرانی از چارچوبی پیروی می‌کنند که در سال ۱۹۸۸ شکل گرفت، زمانی که مجبور بودند راهی برای خروج از جنگ طولانی و ویرانگر با عراق پیدا کنند در حالی که مکررا اعلام می‌کردند جنگ را تا آخر ادامه خواهند داد. آن زمان هم مثل حالا هدف این بود که اجماع داخلی ایجاد شود، بر این اساس که حتی یک نظام خودکامه مثل جمهوری اسلامی به مقداری سرمایه‌گذاری زمان و منابع برای توجیه سیاست‌های خود در داخل نیاز دارد. هر چند مذاکرات هسته‌ای جاری به اندازه آن مقطعِ تعیین‌کننده حساس نیست، بسیاری از همان سازوکارها مشهود است.

مثلا، حسین امیرعبداللهیان وزیر خارجه در نشستی مطبوعاتی در ۱۵ آگوست گفت اگر آمریکا درباره نکات ایران درباره پیش‌نویس توافقی که اتحادیه اروپا مطرح کرده انعطاف کافی از خود نشان دهد، طی چند روز توافق حاصل خواهد شد. او در پاسخ به انتقادهای داخلی از پیش‌نویس هم گفت هر چند نمایندگان مجلس حق دارند به ایرادات فرضی آن اشاره کنند، باید به خاطر داشته باشند که مذاکرات مستلزم توجه به ملاحظات و مطالبات طرف دیگر است. در همان روز، یک نشست ویژه شورای عالی امنیت ملی به ریاست رئیس‌جمهور رئیسی برای بحث درباره پاسخ رسمی ایران به پیش‌نویس برگزار شد، و چند ساعت بعد پاسخ ایران ارسال شد.

در ۱۶ آگوست، کمیسیون امنیت ملی مجلس جلسه‌ای با حضور امیرعبداللهیان، علی شمخانی دبیر شورای عالی امنیت ملی، علی باقری کنی رئیس تیم مذاکره‌کننده ایران، و محمد اسلامی رئیس سازمان انرژی اتمی ایران برگزار کرد. بنا به گزارش نورنیوز، رسانه‌ای که

وابسته به شورای عالی امنیت ملی است شمخانی به نمایندگان مجلس گفت که رژیم از خطوط قرمز هسته‌ای خود عقب‌نشینی نخواهد کرد. روند جلب حمایت مجلس روز بعد هم ادامه یافت و چهار مقام مزبور در جلسه‌ای پشت درهای بسته شرکت کردند. گرچه در اوایل امسال وقتی که از قرار معلوم توافق نزدیک بود جلسه‌های مشابهی برگزار شد حضور هر چهار مقام در صحن مجلس غیرعادی بود. به موازات این مقامات ارشد نظام هم با استفاده از رسانه‌ها در تلاش برای ایجاد اجماع داخلی بودند و باقری کنی از قرار با روزنامه‌نگاران صاحب‌نام درباره شرایط توافقِ در حال ظهور صحبت کرد.

تمام این تلاش‌ها یادآور فعالیت‌هایی است که در خاطرات اکبر هاشمی رفسنجانی مستند شده است. رفسنجانی در سال ۱۹۸۸ همزمان هم به هدایت تلاش‌های جنگی کمک می‌کرد و هم هر کاری می‌توانست می‌کرد تا جنگ را تمام کند. طبق یادداشت‌های روزانه او رفسنجانی در پی آن بود تا بقیه مقامات را متقاعد کند که ایران در شرایط وخیمی است و دیگر نمی‌تواند از پس ادامه جنگ برآید. او و رئیس‌جمهور وقت علی خامنه‌ای (که مدت کوتاهی بعد از آن به رهبری رسید) جلسات فشرده‌ای با مجلس نیروهای مسلح و شوراها و مجامع متعدد رژیم برگزار می‌کردند. آن‌ها پیام واحدی را به مقامات میان‌ردهٔ رژیم و کل مردم ارسال می‌کردند از امامان جمعه می‌خواستند تا روایت جدید را در خطبه‌های نماز جمعه تبلیغ کنند کنفرانس‌های مطبوعاتی برگزار می‌کردند تا منطق پشت این سیاست را توضیح دهند و تلاش‌های رسانه‌ای را هماهنگ می‌کردند تا نتیجه جنگ را به عنوان پیروزی ایران ترسیم کنند.

در پایان به رغم ریسک واکنش منفی از سوی متعصب‌ترین حامیان تندرو رژیم روح‌الله خمینی رهبر ایران تصمیم گرفت تا با پذیرش سازش برای بقای رژیم به اصطلاح «جام زهر» را سر بکشد در حالی که رفسنجانی و خامنه‌ای توانستند مخالفت داخلی با این تصمیم را مهار کنند. در جریان مذاکرات (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/risk-and-reward-what-iran-learned-after-decade-nuclear-talks) (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/risk-and-reward-what-iran-learned-after-decade-nuclear-talks) هسته (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/risk-and-reward-what-iran-learned-after-decade-nuclear-talks) (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/risk-and-reward-what-iran-learned-after-decade-nuclear-talks) ای (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/risk-and-reward-what-iran-learned-after-decade-nuclear-talks) ۲۰۰۳ (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/risk-and-reward-what-iran-learned-after-decade-nuclear-talks) و (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/risk-and-reward-what-iran-learned-after-decade-nuclear-talks) ۲۰۱۵ (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/risk-and-reward-what-iran-learned-after-decade-nuclear-talks) وقتی تهران به سازش‌هایی نیاز داشت همان شیوه عملکرد را اتخاذ کرد.

امروز رژیم به ایرانی‌ها چه می‌گوید

جدیدترین پیام‌های تهران بر سه نکته اصلی تمرکز دارد. اول تاکید می‌کند که هرچند توافق نزدیک است ولی حالا توپ در زمین آمریکاست و واشنگتن باید امتیازات بیشتری بدهد. در ۱۵ آگوست سخنگوی وزارت خارجه گفت به رغم پیشرفت نسبی‌ای که طرف‌ها داشته‌اند توافق پیشنهادی اروپا مطالبات ایران را تامین نمی‌کند و خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا) مکررا تاکید کرد که واشنگتن باید تصمیمات سیاسی ضروری را اتخاذ کند. امیرعبداللهیان با تکرار این پیام گفت که آمریکا باید کوتاه بیاید و تضمین‌هایی ارائه کند که این توافق پایدار خواهد ماند. روزنامه‌های تندرو بحث‌های مشابهی را مطرح کرده‌اند. در ۱۷ آگوست مقاله‌ای در روزنامه *جوان* تاکید کرد که تهران نه گفتن را برای واشنگتن دشوار کرده است. و *کیهان* مکررا تاکید کرده است که توافقی بدون رفع تحریم‌ها و ارائه تضمین‌های واقعی از سوی آمریکا یک بار دیگر به ایران خسارت خواهد زد و از دولت خواست به یاد داشته باشد که توافق نکردن بهتر از یک توافق بد است. این‌گونه پیام‌ها ممکن است شیوه رژیم برای دفاع از خود در مقابل انتقادات احتمالی آینده از سوی عناصر داخلی باشد که خواستار یک استراتژی مذاکراتی عمل‌گراتر بوده‌اند. در واقع حسن روحانی رئیس‌جمهور پیشین ماه گذشته تاکید کرد که اگر مجلس قانون (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-new-narrative-regime-not-hurry-washington-should-be) (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-new-narrative-regime-not-hurry-washington-should-be) دسامبر (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-new-narrative-regime-not-hurry-washington-should-be) ۲۰۲۰ (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-new-narrative-regime-not-hurry-washington-should-be) در خصوص کاهش تعهدات برجامی دولت را تصویب نمی‌کرد در همان دوره تصدی او می‌شد برجام را احیا کرد.

دوم مقامات و رسانه‌های محافظه‌کار مذاکره‌کنندگان (و در نتیجه دولت رئیسی) را ستایش می‌کنند که ظاهرا تلاشی است برای مهارکردن هرگونه انتقادی از انگیزه یا عملکرد تیم مذاکره در آینده از سوی تندروها و این با رفتاری که با حلقه روحانی شد تفاوتی فاحش دارد. در ۱۲ آگوست امام جمعه تهران تیم مذاکره‌کننده را «تیم مجرب انقلابی و با انگیزه» خواند. به همین نحو ابراهیم

رئیسی در ۲۱ اگوست گفت ایران «بخش قابل توجهی از مطالبات خود» را از طریق «رویکرد عزتمندانه» خود دریافت کرده است. حتی *کیهان* که معمولا گفتگوهای هسته‌ای را به باد انتقاد می‌گیرد در ۱۵ آگوست نوشت مذاکره‌کنندگان دقت داشتند که بر اصول و منافع ایران پافشاری کنند و توافق جاری را بسیار محکم‌تر از توافقی دانست که دولت روحانی به آن دست یافت. با این وجود این روزنامه همچنین تصریح کرد که پیش‌نویس جدید کماکان غیرقابل قبول است. ولی حمایت *کیهان* از تیم مذاکره‌کننده ممکن است پیامی باشد برای خوانندگان محافظه‌کار و تندرو و دفاع از ادامه مذاکرات حتی اگر هیچ توافقی در روزهای آتی حاصل نشود.

سوم مثل **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-preparing-its-public-not-yet-nuclear-compromise)** **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-preparing-its-public-not-yet-nuclear-compromise)** گذشته **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-preparing-its-public-not-yet-nuclear-compromise)** مقامات همواره گفته‌اند که رسیدن به توافق برای ایران یک ضرورت نیست و کشورشان «طرح جانشین» هم دارد. این همان چیزی است که حسین عبداللهیان در ۱۵ آگوست عنوان کرد. معاون او مهدی صفری معاون دیپلماسی اقتصادی وزارت خارجه و سفیر پیشین ایران در روسیه و چین نیز به روزنامه اصلاح‌طلب *اعتماد* گفت: «تحریم‌ها مساوی مرگ نیست.» در ۱۸ آگوست *جام جم* روزنامه محافظه‌کار و دولتی در صفحه اول مدعی شد که دیپلماسی فعال رئیسی با موفقیت تحریم‌ها را دور زده است. سه روز بعد *ایران* روزنامه دولت «دیپلماسی انرژی فعال» دولت را ستود. و امروز سخنگوی وزارت خارجه گفت که غرب بیشتر از ایران به توافق نیاز دارد و اعلام کرد که رژیم به مسیر سیاست خارجی فعلی خود ادامه خواهد داد حتی اگر هیچ توافقی حاصل نشود. *کیهان* با تاکید بر این نکته مدعی شد که ایران در «موضع برتر» است چون واشنگتن و اروپا شدیدا به نفت ایران نیاز دارند.

در مورد این‌که «طرح جانشین» در عمل چه خواهد بود اسماعیل کوثری نماینده پرنفوذ مجلس در ۱۶ آگوست هشدار داد که ایران در صورت لزوم ظرفیت غنی‌سازی اورانیوم خود را تا ۱۹۰ هزار واحد فرآیند جداسازی افزایش خواهد داد. (برای توضیح این موضوع و دیگر مفاهیم فنی از جمله زمان احتمالی رسیدن ایران به آستانه تولید بمب هسته‌ای رجوع کنید به «توضیح **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-nuclear-explainer)** اصطلاحات **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-nuclear-explainer)** مربوط **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-nuclear-explainer)** به **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-nuclear-explainer)** پرونده **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-nuclear-explainer)** هسته **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-nuclear-explainer)** ای **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-nuclear-explainer)** ایران **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-nuclear-explainer)** » و «واژه **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/nuclear-iran-glossary)** نامه **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/nuclear-iran-glossary)** ایران **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/nuclear-iran-glossary)** هسته **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/nuclear-iran-glossary)** ای **(https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/nuclear-iran-glossary)** » در وب‌سایت انستیتو واشنگتن.)

مسیر پیش رو

هر چند خامنه‌ای رهبر ایران هفته‌هاست که درباره مذاکرات هسته‌ای حرفی نزده این احتمالا همان تاکتیک همیشگی اوست برای مقصر

دانسته نشدن در صورت بروز مناقشه‌ای که ممکن است در نتیجهٔ امتیازدادن یا عدم توافقِ سریع شکل بگیرد به احتمال زیاد هر تصمیم هسته‌ای و هر رهنمودی از سوی شورای عالی امنیت ملی با هماهنگی و تایید او مطرح می‌شود و فعلا معلوم نیست آیا او مایل به گرفتن امتیازات بیشتر است یا ترجیح می‌دهد منافع برجام را چنان که هست در آینده نزدیک حفظ کند

تبلیغات جاری تهران با آماده‌سازی عموم مردم برای طیف وسیعی از بدیل‌ها به خامنه‌ای امکان می‌دهد که اگر بخواهد تصمیم را به تاخیر بیندازد ولی با توجه به اقتصاد از کار افتاده ایران این استراتژی ممکن است اثر معکوس هم داشته باشد خوش‌بینی اخیر درباره سرنوشت برجام نرخ مبادله ریال در برابر دلار را بهبود بخشیده است ولی شکست در حصول توافق (یا دست‌کم ادامه مذاکرات) می‌تواند بازارهای ایران را به ورطه نزولی دیگری بکشاند

عمر کرمی پیش از این هموند مهمان در انستیتو واشنگتن بوده است

❖

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Will the Sadrists Succeed in Effecting Regime Change in Iraq?

اوت ۲۶ ۲۰۲۲

◆

Munqith Dagher

(/policy-analysis/will-sadrists-succeed-effecting-regime-change-iraq)

BRIEF ANALYSIS

New Saudi Poll Shows Biden's Visit Barely Budged Skepticism

اوت ۲۶ ۲۰۲۲

◆

David Pollock

(/policy-analysis/new-saudi-poll-shows-bidens-visit-barely-budged-skepticism)

BRIEF ANALYSIS

Kataib Hezbollah's Role in the August 15 al-Tanf Attack

اوت ۲۵ ۲۰۲۲

◆

Michael Knights

(/policy-analysis/kataib-hezbollahs-role-august-15-al-tanf-attack)

TOPICS

عرب و اسلام سیاسی **(fa/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/)**

نظامی و امنیتی **(fa/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/)**

منع اشاعه **(fa/policy-analysis/mn-ashah/)**

REGIONS & COUNTRIES

ایران **(fa/policy-analysis/ayran/)**